

PÄIHDETOIMINTASUUNNITELMA
PERUSKOULU
2019–2022

Alueellisen oppilashuollon ohjausryhmä
Pietarsaari, Pedersören kunta, Uusikaarlepyy, Luoto

Sisältö

Johdanto	3
Ehkäisevä päihdetyö koulussa	4
Koulun päihdetoimintasuunnitelma	6
Yhteistyö huoltajien kanssa	7
Koulun säännöt	8
Toimintasuunnitelmat	
Tupakka/Nuuska	9
Alkoholi/Huumeet	13
Päihtynyt oppilas koulussa	16
Lastensuojeluilmoituksen tekeminen	17
Tietoa riippuvuushoitoklinikasta	18
Tärkeitä yhteystietoja	19
Lähteet	20
Liite 1 – Keskustelumalli kasvatuskeskustelua varten, tupakointi	21

Päihdetoimintasuunnitelma kuuluu osana koulun oppilashuoltosuunnitelmaan ja on nähtävissä koulun kotisivuilla.

Kansikuva: Musikcafé After Eight, Peruskoulun päihdesuunnitelma 2012-2015

KOULUN PÄIHDETOIMINTASUUNNITELMA

Lapset ja nuoret kohtaavat päihteitä ja päihteidenkäyttöä useilla eri tavoilla. Jo pienet lapset altistuvat arjessaan aikuisten päihteidenkäytölle vanhempien ja muiden aikuisten käyttäessä alkoholia ja tupakkatuotteita. Sen vuoksi on tärkeää, että keskustelu päihteistä aloitetaan jo pienten lasten kanssa.

Koulun ehkäisevän päihdetoiminnan tavoitteena on antaa oppilaille tietoa päihteiden vaikutuksista omaan terveyteen ja tietoja riskien arviointiin omalla kohdalla sekä antaa oppilaille mahdollisuus keskustella päihdeasenteistaan, vähentää positiivisia odotuksia alkoholin vaikutuksista ja vahvistaa sosiaalisia normeja ja odotuksia siitä, ettei nuori käytä päihteitä.

On tärkeää, että koululla on toimintasuunnitelma, joka tukee oppilaiden päihteettömyyttä yhtenäisesti. Koko koulun henkilöstön tulee noudattaa toimintasuunnitelmaa johdonmukaisesti, jotta viesti oppilaiden päihteettömyydestä muodostuu uskottavaksi. On myös tärkeää, että niin oppilaille kuin huoltajille kerrotaan, miten koulussa toimitaan päihteidenkäyttöä koskevissa tilanteissa ja kysymyksissä.

Koulun oppilashuoltoryhmä vastaa koulun oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma kuuluu osana siihen. Lisäksi oppilashuoltoryhmä vastaa koulun ehkäisevän päihdetyön toimenpiteiden suunnittelusta. Koulun päihdetoimintasuunnitelman tulee toimia koulun ehkäisevän päihdetoiminnan suunnittelu- ja dokumentointivälineenä.

Nykterhetsförbundet hälsa och trafik on laatinut **Pohjanmaan ehkäisevän päihdetyön mallin (PEPP)** koulujen päihdetoimintasuunnitelman täydennykseksi. Aineisto koostuu seuraavasta:

- käsikirja, joka sisältää tietoa ja vinkkejä ehkäisevää päihdetyötä varten sekä tietoa erityyppisistä päihteistä ja vinkkejä ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseksi koulun eri oppiaineissa
- vuosikello, joka sisältää ehdotuksia koulun ehkäisevän päihdetyön toteuttamisesta kausittain
- tarkistuslistat, jotka voivat toimia tukena koulun ehkäisevän päihdetyön suunnittelussa ja arvioinnissa
- luettelo erityyppisistä opetusaineistoista, joita voidaan käyttää opetuksessa

PEPP-aineisto voidaan liittää osaksi koulun päihdetoimintasuunnitelmaa ja se soveltuu käytettäväksi koulussa tehtävässä työssä.

Koulun ja kouluajan tulee olla turvallisia ja terveellisiä oppilaille ja koulun henkilöstölle. Kaililla on oikeus päihteettömään työskentely-ympäristöön!

Ehkäisevä päihdetyö koulussa

Ehkäisevä päihdetyö on tärkeä osa koulun terveydenedistämistyötä. Tutkimus osoittaa, että koulussa tehtävät ehkäisevät toimenpiteet tuottavat tulosta ja että lasten ja nuorten luonnollisessa ympäristössä tehtävällä työllä on hyvä vaikutus.

Lasten ja nuorten parissa tehtävällä ehkäisevällä päihdetyöllä on monia tavoitteita

- auttaa lapsia ja nuoria tekemään terveyttä edistäviä päätöksiä elämässään
- suojella nuorten terveyttä
- ehkäistä syrjäytymistä
- ehkäistä riippuvuutta
- kansantaloudelliset säästöt

Ehkäisevä päihdetyö jaetaan seuraavasti:

Yleinen ehkäisevä työ – kohdistuu kokonaisuin ryhmiin. Tavoitteena on lykätä päihteidenkäytön aloittamista, lisätä kohderyhmän tietoisuutta päihteidenkäytön haitoista tai vaikuttaa päihteiden saatavuuteen.

Riskiehkäisy – kohdistuu erityisiin ryhmiin sillä perusteella, että on tunnistettu jokin juuri niitä koskeva riski. Tavoitteena on päihteidenkäytön aloittamisen ehkäiseminen, päihteidenkäytön vähentäminen tai käytöstä aiheutuvien haittojen vähentäminen ja syrjäytymisen ehkäisy.

Korjaava päihdetyö – kohdistuu ongelmakäyttöön ja koostuu erilaisista hoito- ja tukimuodoista. Tavoitteena on päihdeongelmien uusiutumisen tai niiden pahenemisen ehkäisy.

Yleinen ehkäisevä työ koulussa

Tupakkaa, alkoholia ja huumeita koskeva opetus on vain osa koulun ehkäisevää päihdetyötä ja oppilaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Koulun ehkäisevää päihdetyötä suunniteltaessa on tärkeää tietää, mikä toimii ja mikä ei:

Toimii

- vuoropuhelu, keskustelu, vuorovaikutus
- pitkäjänteinen työ, toistuvat toimenpiteet
- elämäntaito-opetus
- mielenterveysongelmiin puuttuminen niitä epäiltäessä
- päihteidenkäyttöön liittyvistä ongelmista kertominen ja päihteitä koskevien yleisten väärinkäsitysten oikaiseminen
- selkeät päihteidenkäyttöä koskevat säännöt, rangaistukset ja seuraamukset sekä kotona, koulussa että vapaa-aikana
- johdonmukainen puuttuminen päihteidenkäyttöön
- samat signaalit eri tahoilta
- selkeä menettelytapa ja toimintasuunnitelma koulussa
- ohjelmat, jotka vahvistavat vuorovaikutustaitoja ja parantavat yhteenkuuluvuutta ja viihtyvyyttä koulussa

Ei toimi

- aikuisten yksisuuntainen luennoiminen, moralisointi
- lyhyet, yksittäiset toimenpiteet
- opetus, jossa kerrotaan pelkästään päihteistä ja niiden riskeistä
- keskittyminen pitkän aikavälin (terveys)haittoihin, jotka saattavat tuntua nuorten elämässä epätodellisilta ja kaukaisilta
- pelkkä materiaalin jako
- pelkät yksittäiset teemapäivät
- kampanjat (huoltajiin kohdistuvilla kampanjoilla on parempi vaikutus)

Käytä harkiten

- Entiset päihteidenkäyttäjät, jotka kertovat elämästään, voivat antaa sellaisen kuvan, että huumeiden parissa voi elää jännittävää elämää jonkin aikaa ja päästä niistä kuitenkin eroon ja selviytyä hyvin. Päihteidenkäyttäjät, jotka ovat kouluttautuneet kokemusasiantuntijoiksi tai kertovat päihteistä yhdessä esim. koulutetun päihdehoitajan kanssa, voivat välttää nämä sudenkuopat ja saada aikaan toivotun vaikutuksen.
- Kamalia tai pelottavia kuvia/videoita tai viittauksia kuolemaan (pelottelua) tulee käyttää varoen. Vaikka nuoret omaksuvat usein tietoa paremmin tunteiden kautta (toimii esim. rattijuopumuksen seurausten käsittelyssä), on riskinä, että aikuiset menettävät uskottavuutensa, jos päihteidenkäytön kielteisiä seurauksia korostetaan liikaa ja liioitellaan.

Arvokeskustelut opetuksessa

Opetussuunnitelman mukaisessa opetuksessa ja oppilaiden kanssa keskusteltaessa annetaan mahdollisuus käydä vuoropuhelua mm. päihteistä, omista valinnoista, riskeistä, seurausten ajattelusta ja toveripaineesta. Esimerkiksi terveystietoon, ympäristöoppiin, historiaan, oppilaanohjaukseen ja äidinkieleen voi sisältyä opetusta, joka vahvistaa oppilaiden kykyä ottaa kantaa ja perustella mielipiteitään, arvioida mainosten viestejä ja nähdä myyttien läpi.

Arvokeskustelujen avulla voidaan:

- antaa oppilaille mahdollisuus keskustella päihteisiin liittyvistä asenteistaan
- tarkastella kriittisesti päihteisiin liittyviä myyttejä
- vähentää myönteisiä odotuksia alkoholin vaikutuksista
- vahvistaa sosiaalisia normeja ja odotuksia siitä, että nuoret eivät käytä päihteitä
- antaa oppilaille tietoa päihteistä koskevista laeista ja rajoituksista sekä niiden tarkoituksesta

PEPP-aineiston käsikirja sisältää syventävää tietoa ja vinkkejä ehkäisevää päihdeopetusta varten.

Koulun päihdetoimintasuunnitelma

Koulun ehkäisevän päihdetoiminnan tulee olla pitkäjänteistä ja sen tulee sisältää toimenpiteitä kaikkien vuosiluokkien oppilaille. Tämä tulee ottaa huomioon koulun ehkäisevän päihdetyön suunnittelussa. Kaikkein tärkeintä ehkäisevää toimintaa on kaikki se, mikä tapahtuu koulun tavallisen toiminnan puitteissa. Muun muassa päihteet, omat valinnat, riskit, kyky hahmottaa valintojen seurauksia ja kaveripaine ovat teemoja opetussuunnitelman mukaisessa opetuksessa ja arjen keskusteluissa oppilaiden kanssa. Ehkäisevä päihdetyö ei ole sidoksissa yksittäisiin opiaineisiin, vaan se voidaan hyvin integroida useisiin aineisiin. Myös kouluterveydenhoitaja ottaa päihteidenkäytön puheeksi yksittäisten oppilaiden kanssa säännöllisten terveystarkastusten yhteydessä.

On tärkeää, että oppilaat saavat olla mukana keskustelemassa koulun yhteisistä päihteidenkäyttöä koskevista pelisäännöistä!

Koulun ehkäisevä päihdetyö perustuu seuraaviin lähtökohtiin:

1. Ehkäisevää päihdetyötä tehdään pitkäjänteisesti kaikilla vuosiluokilla.
2. Päihteidenkäytön ehkäisy on koko henkilöstön asia – kestävä ehkäisytyö ei voi levätä yksittäisen työntekijän harteilla.
3. Koulussa on selkeät järjestyssäännöt päihteetöntä kouluaikaa varten sekä selkeät toimintasuunnitelmat päihteidenkäyttöön tai päihteidenkäyttöepäilyyn puuttumiseksi.
4. Henkilöstö puuttuu asiaan johdonmukaisesti havaitessaan päihteidenkäyttöä kouluaikana tai koulualueella.
5. Koulu edistää toimenpiteitä, jotka vahvistavat lasten ja nuorten koulumenestyksen, hyviin sosiaalisiin suhteisiin ja turvallisuuteen liittyviä suojatekijöitä.
6. Opetuksessa pyritään vahvistamaan oppilaiden kykyä ottaa kantaa ja perustella mielipiteitään, arvioida mainosten viestejä ja nähdä myyttien läpi.
7. Opetuksessa pyritään antamaan oppilaille tietoa päihteistä ja niiden vaikutuksesta sekä välineitä kaveripaineen vastustamiseen ja omien päätösten tekemiseen.

Yhteistyö huoltajien kanssa

Huoltajat ovat vastuussa oppilaiden kasvatuksesta ja vapaa-ajasta. Selkeiden sääntöjen ja rajojen asettaminen saattaa olla haasteellista huoltajille. Erityisesti alkoholin ja tupakan suhteen he saattavat tarvita koulun ja muiden huoltajien tukea. Lisäksi tutkimus on osoittanut, että toimenpiteillä, joilla pyritään vahvistamaan huoltajien kielteistä suhtautumista lasten ja nuorten päihteidenkäyttöön, on erittäin hyvä vaikutus.

Koulu ja huoltajat voivat tehdä yhteistyötä ehkäisevässä päihdetyössä ja rajojen asettamisessa seuraavasti:

- koulu tiedottaa huoltajille ajankohtaisista ehkäisevistä toimenpiteistä, joihin oppilaat osallistuvat, ja kannustavat huoltajia keskustelemaan asiasta kotona
- koulu tiedottaa päihdetoimintasuunnitelmasta ja koulun päihteitä koskevista käytännöistä esim. Wilman, vanhempainiltojen ja koulun kotisivujen avulla. On erityisen tärkeää, että huoltajat ovat tietoisia toimintasuunnitelmasta ja kurinpidollisista toimenpiteistä, joita noudatetaan epäiltäessä tai tavattaessa päihteidenkäyttöä kouluaikana.
- koulu muistuttaa huoltajia kielteisen suhtautumistavan tärkeydestä
- koulu muistuttaa huoltajia siitä, että on tärkeää tietää, missä lapset ja nuoret liikkuvat viikonloppuisin, suurina juhlapyhinä ja esim. koulun päättäjäisviikonloppuna
- koulu tarjoaa huoltajille mahdollisuuden tutustua paikallisen kouluterveyskyselyn ja muiden mahdollisten paikallisten kyselyjen tuloksiin
- vanhempainilloissa koulu tarjoaa mahdollisuuden keskustella vanhemmuudesta, rajojen asettamisesta, murrosiästä, päihteistä ym. Lisäksi luokan vanhemmille voidaan tarjota mahdollisuus sopia esim. kotiintuloaikoihin ja kotona pidettäviin juhliin liittyvistä yhteisistä säännöistä.

Kun jotakin sattuu

Oppilaasta koetusta huolesta keskusteleminen huoltajien kanssa ei ole aina helppo tehtävä. Huoltajat saattavat järkyttyä, tuntea surua tai suuttua ollessaan itse huolissaan lapsestaan. Huoltajille tiedottaminen ja heidän huolensa käsittely kuuluu kuitenkin koulun työhön.

Seuraavat vinkit saattavat olla hyödyksi huoltajien kanssa keskusteltaessa:

- Älä keskustele huoltajan kanssa yksinäsi. On hyvä, että keskustelemassa on kaksi henkilöä. Pohtikaa, miten voitte yhdessä ilmaista huolenne oppilaasta.
- Vältä kää huoltajien syyttelyä.
- Sopikaa keskustelun dokumentointitavasta.
- Kertokaa, mitä seuraavaksi tapahtuu, kuka on koulun, lastensuojelun ym. yhteyshenkilö.
- Ottakaa selvää ja ilmoittakaa, mistä huoltajat saavat apua ja tukea.

Koulun säännöt

Koulu voi kieltää järjestyssäännöissään sekä tupakoinnin että nuuskaamisen ja tupakkatuotteiden hallussapidon koulun alueella. Tämä oikeuttaa koulun päättämään rangaistuksista ja seurauksista oppilaalle, joka tavataan tupakoimasta/käyttämästä nuuskaa tai pitämässä näkyvästi hallussaan tupakkatuotteita koulualueella.

Koulu voi määritellä järjestyssäännöissään, että tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö ovat kiellettyjä myös koulun järjestämässä tapahtumissa. Niihin luetaan esim. kouluretket, kouludiskot, opintokäynnit, opintomatkat, joulujuhlat ja päättäjäiset.

Koulun henkilöstön tulee toimia hyvänä esimerkkinä. Tupakointi- ja nuuskaamiskielto koulualueella koskee myös kaikkia aikuisia. Rehtori vastaa yhteisten sääntöjen laatimisesta.

Alkoholin, huumeiden ja muiden päihteiden hallussapito, käyttö tai vaikutuksen alaisena olo koulussa on kiellettyä.

Kyseisiä tuotteita ei myöskään saa myydä eikä välittää koulun alueella.

Tupakointi, nuuskaaminen ja muu tupakkatuotteiden käyttö on kiellettyä koulun alueella, myös muina aikoina koulun tilojen ollessa vuokralla.

Tupakkatuotteiden hallussapito koulun alueella on kiellettyä alle 18-vuotiailta.

TOIMINTASUUNNITELMAT

Lasten ja nuorten käyttäessä päihteitä on tärkeää, että aikuiset puuttuvat asiaan. Puuttuminen ei ole rangaistus, vaan tapa osoittaa, että aikuiset välittävät ja että alaikäisten päihteidenkäyttö ei ole hyväksyttävää. Jos menettelytavoista on sovittu, on koko henkilöstön helpompaa puuttua, kun siihen on aihetta.

Tupakka/Nuuska

Tupakka ja nuuska ovat päihteitä, jotka koskettavat suorimmin koulun päivittäistä työtä, koska ne ovat yleisimpiä alaikäisten kouluaikana käyttämiä päihteitä. Lisäksi tupakka on yksi vaarallisimmista päihteistä. Kaikista päihteistä, mukaan lukien huumeet, on tupakalla suurin riippuvuutta aiheuttava vaikutus. Tupakoinnilla on vakavia vaikutuksia terveyteen pitkällä aikavälillä. Jopa 93 % tupakoitsijoista saa haitallisia terveysvaikutuksia tupakoinnista.

Tupakointikiellon ylläpitäminen koulun alueella saattaa aluksi aiheuttaa konflikteja kieltoa rikkovien oppilaiden kanssa. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että tupakointikiellon aktiivisella valvonnalla ja kieltoa rikkoviin kohdistettavilla toimenpiteillä ja seurauksilla on oppilaiden tupakointia ehkäisevä ja vähentävä vaikutus. Koulun henkilöstön johdonmukainen yhtenäinen kielteinen linja on siis yksi tehokkaimmista toimenpiteistä oppilaiden tupakoinnin ehkäisyssä.

Tupakointi ja nuuskan käyttö on kiellettyä alle 18-vuotiailta. Myös tupakkatuotteiden hallussapito on kiellettyä alaikäisiltä (Tupakkalaki 29.6.2016/549). Tupakointi ja nuuskan käyttö on kiellettyä koulun alueella ja koulun toimintojen yhteydessä.

Ote tupakkalaista, 74 §

Tupakoida ei saa

- 1) rakennuksen, kulkuneuvon tai muun vastaavan paikan sisätiloissa, jotka ovat yleisön tai työntekijöiden käytettävissä taikka elinkeinotoiminnassa tuotettujen tai julkisten palvelujen tarjoamista varten asiakkaiden käytettävissä,*
- 2) ulkotiloissa järjestettävien yleisten tilaisuuksien katoksissa tai katsomoissa taikka muissa tilaisuuden seuraamiseen välittömästi tarkoitetuissa tiloissa, joissa osallistujat oleskelevat paikoillaan,*
- 3) päiväkotien taikka esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavien oppilaitosten ulkotiloissa.*

Savutonta tupakkatuotetta ei saa käyttää päiväkotien taikka esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisä- tai ulkotiloissa.

Ote tupakkalaista, 113 §

Joka tahallaan yleisen kulkuneuvon, sisätilan tai ulkoalueen haltijan tai hänen edustajansa taikka yleisen tilaisuuden järjestäjän tai siellä järjestyksenvalvojana toimivan taikka valvontaviranomaisen huomautuksesta huolimatta jatkaa tupakointia sisätilassa tai ulkoalueella, jossa tupakointi on 74 §:n 1 momentin mukaan kielletty, on tuomittava tupakointirikkomuksesta sakkoon.

Mitä 1 momentissa säädetään tupakoinnista, koskee myös poltettavaksi tarkoitettun kasvipärisen tuotteen polttamista ja sähkösavukkeen käyttämistä sekä savuttoman tupakkatuotteen käyttämistä 74 §:n 3 momentin vastaisesti päiväkodin taikka esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavan oppilaitoksen sisä- ja ulkotiloissa.

Ote perusopetuslaista, turvallinen opiskeluympäristö, 29 §

Kouluun ei saa tuoda eikä työpäivän aikana pitää hallussa sellaista esinettä tai ainetta, jonka hallussapito on muussa laissa kielletty tai jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta taikka joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen ja jonka hallussapidolle ei ole hyväksyttävää syytä.

Rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa oppilaalta 29 §:n 2 momentissa tarkoitettu kielletty esine tai aine tai sellainen esine tai aine, jolla oppilas häiritsee opetusta tai oppimista.

Jos haltuun otettavaa esinettä tai ainetta hallussaan pitävä oppilas koettaa vastarintaa teke-mällä välttää haltuun ottamisen, rehtorilla tai koulun opettajalla on oikeus käyttää sellaisia esineen tai aineen haltuun ottamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puo-lustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen ko-konaisarviointi huomioon ottaen. Oikeus käyttää voimakeinoja koskee vain oppilaan omaa tai muiden turvallisuutta vaarantavia esineitä tai aineita sekä esineitä tai aineita, joita käytetään oppimisen tai opetuksen häiritsemiseen.

Opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa opiskelijan mukana olevat tava-rat, opiskelijan hallinnassa olevat oppilaitoksen säilytystilat sekä päällisin puolin hänen vaat-teensa, sellaisen 21 §:n 2 momentissa tarkoitettun esineen tai aineen haltuun ottamiseksi, jolla voidaan vaarantaa omaa tai toisen turvallisuutta, jos on ilmeistä, että opiskelijan hallussa on tällaisia esineitä tai aineita ja opiskelija pyynnöstä huolimatta kieltäytyy niitä luovuttamasta tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan niitä ole.

Toimintasuunnitelma tavattaessa oppilas tupakoimasta/käyttämästä nuuskaa koulun alueella tai koulun toimintojen yhteydessä:

1. Se joka havaitsee oppilaan rikkovan koulun tupakointi- tai nuuskaamiskieltoa kouluai- kana, tekee Wilmassa merkinnän oppilaalle (esim. tuntimerkintä): ”Tiedoksi: XXXn on havaittu tupakoivan/käyttävän nuuskaa koulun alueella, päivämäärä, kellonaika. Luo- kanvalvoja ottaa yhteyden huoltajaan.” Merkinnän tehnyt ilmoittaa Wilman kautta myös luokanvalvojalle. Jos koulussa on tupakkavastaava, ilmoitetaan myös hänelle.
2. Luokanvalvoja ottaa yhteyden huoltajaan.
3. Luokanvalvoja kutsuu oppilaan, huoltajan ja koulun rehtorin/tupakkavastaavan keskus- teluun.

Oppilas tavataan uudelleen tupakoimasta/käyttämästä nuuskaa koulussa

1. Se joka havaitsee oppilaan rikkovan koulun tupakointi- tai nuuskaamiskieltoa kouluai- kana, tekee Wilmassa merkinnän oppilaalle (esim. tuntimerkintä): ”Tiedoksi: XXXn on havaittu tupakoivan/käyttävän nuuskaa koulun alueella, päivämäärä, kellonaika. Luo- kanvalvoja ottaa yhteyden huoltajaan.” Merkinnän tehnyt ilmoittaa Wilman kautta myös luokanvalvojalle. Jos koulussa on tupakkavastaava, ilmoitetaan myös hänelle.
2. Luokanvalvoja ottaa yhteyden huoltajaan.
1. Tupakkavastaava/luokanvalvoja pitää oppilaalle kasvatustietokeskustelun liitteen 1 keskus- telumallin mukaisesti.

Oppilas tavataan kolmannen kerran tupakoimasta/käyttämästä nuuskaa koulussa

1. Se joka havaitsee oppilaan rikkovan koulun tupakointi- tai nuuskaamiskieltoa kouluai- kana, tekee Wilmassa merkinnän oppilaalle (esim. tuntimerkintä): ”Tiedoksi: XXXn on havaittu tupakoivan/käyttävän nuuskaa koulun alueella, päivämäärä, kellonaika. Luo- kanvalvoja ottaa yhteyden huoltajaan.” Merkinnän tehnyt ilmoittaa Wilman kautta myös luokanvalvojalle. Jos koulussa on tupakkavastaava, ilmoitetaan myös hänelle.
2. Luokanvalvoja ottaa yhteyden huoltajaan.
3. Oppilaan ollessa alle 15-vuotias tehdään lastensuojeluilmoitus. Jos huoltajat ovat itse huolissaan ja antavat suostumuksensa, voidaan sen sijaan tehdä yhdessä lastensuoje- lulle yhteydenottopyyntö palvelutarpeen arvioimiseksi. Oppilaan ollessa yli 15-vuotias tehdään tutkintapyyntö poliisille (voidaan tehdä sähköisesti).

Luokanvalvoja pitää lukea siitä, montako kertaa oppilas on tavattu tupakoimasta tai käyt- tämästä nuuskaa kouluai- kana. Jos oppilas tavataan edelleenkin tupakoimasta/käyttämästä nuuskaa koulussa, toistetaan viimeistä kohtaa yhä uudestaan.

Jos oppilas myöntää haluavansa lopettaa tupakoinnin/nuuskan käytön, voidaan tarjota apua kouluterveydenhuollon kautta.

Muistettavaa:

- Koulu voi järjestyssäännöissään kieltää sekä tupakoinnin ja nuuskan käytön että tupakkatuotteiden hallussapidon koulun alueella. Tämä oikeuttaa koulun määräämään rangaistuksia ja seuraamuksia oppilaalle, joka tavataan tupakoimasta/käyttämästä nuuskaa tai pitämästä tupakkatuotteita näkyvillä koulualueella.
- Tupakointikielto koskee myös e-savukkeita ja vesipiippua.
- Tupakka-/nuuskakielto koskee myös kaikkia aikuisia koulualueella.
- Kun havaitaan, että oppilaalla on hallussaan tupakkatuotteita koulualueella tai koulun toimintojen aikana, saa koulun henkilöstö pyytää oppilasta luovuttamaan tupakkatuotteet, mutta niitä ei saa ottaa oppilaalta pakolla – sen saa tehdä vain oppilaan huoltaja (ks. ote tupakkalaista edellä).
- Koulualueella tulee olla selkeät tupakointi- ja nuuskaamiskiellon osoittavat opasteet.
- Oppilaan saamat varoitukset ulottuvat koskemaan koko peruskoulu-aikaa.
- Oppilaille, jotka myöntävät haluavansa lopettaa tupakoinnin/nuuskan käytön, voidaan tarjota apua oppilashuollon tai riippuvuushoitoklinikan kautta. On myös käyttökelpoisia sovelluksia, joita voidaan suositella.
- Kun epäillään, että joku on myynyt tupakkatuotteita alaikäisille, on aina otettava yhteys poliisiin, joka tutkii, onko tapahtunut rikos.
- Jos koulun läheisyydessä on kauppoja tai kioskeja, joiden epäillään myyvän tupakkatuotteita tai alkoholia alaikäisille, on asiasta ilmoitettava poliisille.

Alkoholi/Huumeet

Lainsäädännön mukaan alkoholin ja alkoholituotteiden hallussapito on kiellettyä alaikäisiltä. Laissa on täydellinen huumeita koskeva kieltö. Jos epäillään huumeidenkäyttöä, otetaan aina yhteys huoltajiin, poliisiin ja lastensuojeluun (ks. jäljempänä). Epäiltäessä, että oppilas käyttää alkoholia tai muita päihteitä, on erittäin tärkeää seurata säännöllisesti oppilaan tilaa koulussa ja mahdollisia poissaoloja.

Toimintasuunnitelma alkoholinkäyttöä epäiltäessä

1. Opettaja/muut oppilaat/oppilashuoltohenkilöstö/huoltaja huolestuvat.
2. Huolissaan oleva ottaa yhteyden luokanvalvojaan.
3. Luokanvalvoja konsultoi rehtoria ja/tai oppilashuoltohenkilöstöä, ja he päättävät yhdessä, miten asiassa edetään.
4. Luokanvalvoja ja/tai oppilashuoltohenkilöstö puhuu tarvittaessa koulun muun henkilöstön kanssa – ovatko he tehneet samanlaisia havaintoja?
5. Luokanvalvoja, rehtori tai oppilashuoltohenkilöstö keskustelee huolesta oppilaan kanssa. Tiedustelee oppilaan vointia ja kysyy päihteidenkäytöstä.
6. Luokanvalvoja, rehtori tai oppilashuoltohenkilöstö keskustelee huolesta huoltajan kanssa. Tiedustelee huoltajan havaintoja oppilaan voinnista ja päihteidenkäytöstä.
7. Laaditaan toimenpidesuunnitelma yhdessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Vaihtelee tapauskohtaisesti. Voi sisältää mm. seuraavan:
 - tukikeskustelut koulukuraattorin/koulupsykologin kanssa
 - verkostokokous huoltajien ja oppilaan kanssa
 - asiantuntijaryhmä
 - yhteydenotto riippuvuushoitoklinikkaan
 - yhteydenottopyyntö lastensuojelulle palvelutarpeen arvioimiseksi/lastensuojeluilmoitus
8. Seuranta tarpeen mukaan

Tarkkaile, onko oppilaan käytökseen ilmaantunut seuraavia muutoksia:

- pinnaus - ystävyysuhteiden muuttuminen - valehtelu - myöhään valvominen - oppilas on aina menossa - näpistely, kalliiden tavaroiden ilmestyminen ja häviäminen - motivaation puute - päihteiden puolustelu - mielialan vaihtelut - toimettomuus/passiivisuus	- sulkeutuneisuus, vaikeaa saada kontakti - koulumenestyksen nopea heikentyminen - koulutehtävien laiminlyöminen - ylivoimainen väsymys tunneilla - poissaolo kotoa - elämäntapojen äkillinen muuttuminen - toistuvat tapaturmien jäljet - kouluun tulo krapulaisena - suhteettoman voimakkaat raivonpuuskat - henkilökohtaisen hygienian laiminlyönti
---	---

Toimintasuunnitelma huumeidenkäyttöä epäiltäessä

1. Opettaja/muut oppilaat/oppilashuoltohenkilöstö/huoltaja huolestuvat.
2. Huolissaan oleva ottaa yhteyden rehtoriin/apulaisrehtoriin.
3. Rehtori/oppilashuoltohenkilöstö keskustelee huolesta oppilaan kanssa. Tiedustelee oppilaan vointia ja kysyy päihteidenkäytöstä. Luokanvalvojan tulee olla osallisena prosessissa.
4. Rehtori/oppilashuoltohenkilöstö keskustelee huolesta huoltajan kanssa. Tiedustelee huoltajan havaintoja oppilaan voinnista ja päihteidenkäytöstä.
5. **Jos oppilas myöntää huumeidenkäytön**
 - => keskustelu huoltajan kanssa
 - => yhteydenotto poliisiin
 - => yhteydenottopyyntö lastensuojelulle palvelutarpeen arvioimiseksi/lastensuojeluilmoitus

 - => huoltajalle suositellaan yhteydenottoa riippuvuushoitoklinikkaan tuen saamiseksi

 - => mahdolliset muut toimenpiteet toimenpidesuunnitelman 7. kohdan mukaisesti
6. **Jos oppilas kieltää huumeidenkäytön**
 - => keskustelu huoltajan kanssa
 - => huumetestit koulussa (vaatii huoltajan suostumuksen)

A. Positiivinen tulos	B. Negatiivinen tulos
=> yhteydenotto poliisiin => lastensuojeluilmoitus => toimenpidesuunnitelma kohdan 7 mukaisesti	=> koulu seuraa tilannetta

=> jos oppilas tai huoltaja kieltää huumetestin tekemisen koulussa, pyydetään huoltajaa huolehtimaan siitä, että huumetestit tehdään vuorokauden kuluessa. Kouluterveydenhuolto voi laatia lähetteen. Huumetestin voi tehdä klo 16 saakka terveyskeskuksessa ja klo 16 jälkeen sairaalan päivystysvastaanotolla.

A. Positiivinen tulos	B. Negatiivinen tulos	C. Kieltäytyy testauksesta
=> Huumetestilähetteen laatija varmistaa, että asia etenee poliisille ja lastensuojeluun => toimenpidesuunnitelma kohdan 7 mukaisesti	=> koulu seuraa tilannetta	=> tulkitaan positiiviseksi => yhteydenotto poliisiin => lastensuojeluilmoitus => toimenpidesuunnitelma kohdan 7 mukaisesti

7. Toimenpidesuunnitelma tapauskohtaisesti. Voi sisältää mm. seuraavan:
- tukikeskustelut koulukuraattorin/koulupsykologin kanssa
 - verkostokokous huoltajien ja oppilaan kanssa
 - asiantuntijaryhmä
 - yhteydenotto riippuvuushoitoklinikkaan
 - yhteydenottopyyntö lastensuojelulle palvelutarpeen arvioimiseksi/lastensuojeluilmoitus
8. Seuranta tarpeen mukaan

Muistettavaa:

- Kun huoli ei koske yksittäistä oppilasta, vaan enemmänkin oppilaiden myönteistä suhtautumista päihteisiin, esim. puheita ja kehuskeluja viikonloppuhumalasta tai koulussa kiertäviä huhuja oppilaiden päihteidenkäytöstä vapaa-aikana, voidaan mahdollisia toimenpiteitä varten konsultoida oppilashuoltoa.
- Alkoholien tai huumeiden hallussapitoa tai reseptilääkkeiden laiton hallussapitoa epäiltäessä ei oppilaan laukkuun tai vaatteita saa tarkastaa vastoin hänen tahtoaan. Laukun voi kuitenkin viedä opettajainhuoneeseen, ottaa yhteyden poliisiin tai huoltajiin ja pyytää heitä tulemaan kouluun tarkastamaan laukku yhdessä (ks. myös turvallista opiskeluympäristöä koskeva ote perusopetuslaista edellä).
- Poliisiin on otettava yhteys välittömästi huumausainevalmisteiden takavarikoinnin jälkeen tai hallussapitoa epäiltäessä (soita 112). Poliisin on selvitettävä, mistä alaikäinen on saanut päihteet.
- Myös reseptilääkkeiden käyttö vastoin reseptissä annettuja ohjeita tai toiselle henkilölle määrättyjen lääkkeiden käyttö on laitonta.
- Jos oppilas on ostanut, myynyt tai luovuttanut reseptilääkkeitä, on kyseessä poliisiasia, koska reseptilääkkeiden välittäminen on rikos.
- Jos koulun läheisyydessä on kauppoja tai kioskeja, joiden epäillä myyvän tupakkatuotteita tai alkoholia alaikäisille, on asiasta ilmoitettava poliisille.
- Jos oppilaan/oppilaiden päihteidenkäyttö aiheuttaa huolta koulussa, on hyvä katkaista huhuilta siivet. Koulu ei voi antaa tietoja yksittäisistä oppilaista, mutta on hyvä antaa yleistä tietoa siitä, miten koulu toimii ongelmatilanteissa.
- Jos oppilas on tavattu käyttämästä tai pitämästä hallussaan päihteitä, on tärkeää pitää silmät auki voidakseen auttaa hänen kavereitaan, joilla saattaa olla samanlaista käytöstä.

Tarkkaile, onko oppilaan käytökseen ilmaantunut seuraavia muutoksia:

<ul style="list-style-type: none"> - pinnaus - ystävyssuhteiden muuttuminen - valehtelu - myöhään valvominen - oppilas on aina menossa - näpistely, kalliiden tavaroiden ilmestyminen ja häviäminen - motivaation puute - päihteiden puolustelu - mielialan vaihtelut - toimettomuus/passiivisuus 	<ul style="list-style-type: none"> - sulkeutuneisuus, vaikeaa saada kontakti - koulumenestyksen nopea heikentyminen - koulutehtävien laiminlyöminen - ylivoimainen väsymys tunneilla - poissaolo kotoa - elämäntapojen äkillinen muuttuminen - toistuvat tapaturmien jäljet - kouluun tulo krapulaisena - suhteettoman voimakkaat raivonpuuskat - henkilökohtaisen hygienian laiminlyönti
---	---

Toimintasuunnitelma oppilaan ollessa päihtynyt koulupäivän aikana

1. Rehtori/apulaisrehtori toimii työnjohtajana prosessissa.
2. Akuutti huoli – soita 112.
3. Rehtori ottaa yhteyden huoltajaan.
4. Joku aikuinen valvoo oppilasta, kunnes huoltaja voi hakea oppilaan.
5. Ellei huoltajaa tavoiteta, otetaan yhteys lastensuojelun päivystyspuhelimeen (sosiaali- ja terveystieteiden keskus, puh. 044 785 1726).
6. Huoltaja vie oppilaan terveyskeskukseen lääkärintarkastukseen ja mahdolliseen huume-/alkoholitestiin.
7. Rehtori tekee lastensuojeluilmoituksen.
8. Tukitoimien jatkosuunnittelusta vastaa ensisijaisesti lastensuojelu, mutta seuraavat tukitoimet saattavat tulla kyseeseen myös koulussa:
 - tukikeskustelut koulukuraattorin/koulupsykologin kanssa
 - verkostokokous huoltajien ja oppilaan kanssa
 - asiantuntijaryhmä
 - yhteydenotto riippuvuushoitoklinikkaan

Lastensuojeluilmoituksen tekeminen

Lastensuojelulaissa (12.2.2010/88, § 25) todetaan, että kaikki opetustoimen palveluksessa työskentelevät henkilöt ovat velvollisia ”salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä”.

Viranomaisena voit toimia seuraavien vaihtoehtojen mukaisesti:

1. Pyydä, että perhe/lapsi itse ottaa yhteyden sosiaali- ja terveystieteiden palvelutarpeen selvitysyksikköön.
2. Täytä yhteydenottolomake [Arviointi sosiaalihuollon tuen tarpeesta, lapsi](#) yhdessä lapsen/hoitajan kanssa ja lähetä se selvitysyksikköön.
3. Jos hoitaja kieltää yhteydenoton selvitysyksikköön, olet velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen. Voit ensin konsultoida selvitysyksikköä puhelimitse ja/tai lähettää lomakkeen [Lastensuojeluilmoituksen ilmoitusosa](#). Kerro perheelle, että olet huolissasi lapsesta ja otat sen vuoksi yhteyden lastensuojeluun.
4. Jos epäilet väkivaltaa tai seksuaalista väkivaltaa, tee [rikosilmoitus](#) poliisille sekä [lastensuojeluilmoitus](#). Lapsen suojelemiseksi sinun ei pidä näissä asioissa ilmoittaa vanhemmille, että teet ilmoituksen.

Jos lastensuojeluilmoituksen aiheellisuudesta on epävarmuutta, voit konsultoida sosiaalipäivystystä:

Lastensuojelun päivystyspuhelin, Pietarsaari ma-pe klo 8-16 044 785 1726
Pohjanmaan sosiaalipäivystys, klo 16 jälkeen ja viikonloppuisin 06 325 2347

Lastensuojelua konsultoitaessa on hyvä muistaa olla mainitsematta oppilaan nimeä, jotta puhelua ei katsota viralliseksi lastensuojeluilmoitukseksi.

Ilmoituslomakkeet

<https://www.sote.pietarsaari.fi/etusivu/> => palveluopas => lomakkeet => lastensuojeluilmoitus

<https://www.sote.pietarsaari.fi/etusivu/> => palveluopas => lomakkeet => arviointi sosiaalihuollon tuen tarpeesta

Jos haluat lukea lisää lapsia ja heidän perheitään koskevasta huoli-ilmoituksesta, löydät tietoa osoitteesta

<https://www.sochv.jakobstad.fi/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/huoli-lapsesta/>

Tietoa Pietarsaaren riippuvuushoitoklinikasta

Voit ottaa yhteyden riippuvuushoitoklinikkaan, jos olet huolissasi omasta tai läheisesi päihteydenkäytöstä tai muusta riippuvuudesta, esim. peliriippuvuudesta.

Riippuvuushoitoklinikka tarjoaa avohoitoa vapaaehtoisesti hoitoon hakeutuville tai hoitoon ohjatuille henkilöille, joilla on päihde-, peli-, netti- tai muita riippuvuuksia. Tarjoamme palveluja myös nuorille sekä omaisille ja läheisille.

Riippuvuushoitoklinikalla laaditaan hoitosuunnitelma yhdessä asiakkaan kanssa. Hoitosuunnitelmassa asetetaan hoidon tavoitteet, ja hoito toteutetaan eri terapiamenetelmien avulla.

Riippuvuushoitoklinikalle voi tulla ilman lähetettä. Käynnit ovat asiakkaalle maksuttomia.

Lisätietoa on kotisivuilla <https://www.sochv.jakobstad.fi/aikuiset/paihde-ja-riippuvuushoito/riippuvuushoitoklinikan-avohoito/>

TÄRKEITÄ YHTEYSTIETOJA

Akuuttitilanteet

Lastensuojelun päivystyspuhelin, Pietarsaari	ma-pe klo 8–16	044 785 1726
Pohjanmaan sosiaalipäivystys	klo 16 jälk. ja viikonl.	06 325 2347
Sosiaali- ja terveysviraston puhelinvaihde		06 786 1111
Päivystys, Malmi	24 t	06 786 2222
Malmin terveyskeskuksen puhelinneuvonta	ma-pe klo 8–16	06 786 1333
Uudenkaarlepyyn terveyskeskuksen puhelinneuvonta	ma-pe klo 8–16	06 786 2701
Pohjanmaan poliisilaitos, vaihde		0295 440 511
Myrkytystietokeskus		09 471 977
Lasten ja nuorten poliklinikka, Pietarsaari	ma-pe klo 8–16	06 786 2151
Lasten ja nuorten psykiatrinen vastaanotto, Pietarsaari	ma-pe klo 8–12	06 786 2355
Lasten ja nuorten psykiatrinen vastaanotto, päivystys	ma-pe klo 12–14	050 354 8077
Pohjanmaan kriisikeskus Valo	ma-pe klo 9–15	044 979 2439
Naistenpäivystys		050 596 0980

Jatkotoimenpiteet

Riippuvuushoitoklinikka, Pietarsaari	ma-pe klo 8–11	06 786 3506
Psykologivastaanotto, Asematie	ma-pe klo 8–16	050 446 0047
		050 463 6009
		050 461 6342
Koulupsykologi, Uusikaarlepyy	ma-to klo 8–16	050 462 4382
Etsivä nuorisotyö		044 747 6968
		044 705 4678
		044 781 6115
Nuorisoasema Fiilis, koordinaattori		044 785 1216
After Eight, nuorisotyöpaja		06 781 6500
Kokkotyö-säätiön starttipaja NUBA		040 184 9182
Fredrika-klinikka, poliklinikka		050 463 7468
Äitiys- ja ehkäisyneuvola, Malmi	ma-pe klo 8–14	06 786 1230
Kokkotyö-säätiön BAAS-hanke maahanmuuttajille		040 542 6009
Psykosociala förbundet, neuvonta		050 409 6640

Lähteet:

Opas päihdetoimintasuunnitelman laatimiseen Helsingin kouluille (www.klaari.fi)

Päihdesuunnitelma – Peruskoulu, Pietarsaaren kaupungin sosiaali- ja terveystoimi 2012-2015

Päihdesuunnitelma – toinen aste, Pietarsaaren kaupungin sosiaali- ja terveystoimi 2012-2015

Lasten ja nuorten ehkäisevän päihdetyön suunnitelma Mustasaarella

Rusmedelsplan – Kronoby gymnasium

PEPP – Pohjanmaan ehkäisevän päihdetyön malli (www.pepp.fi)

Keskustelumalli kasvatukseen keskustelua varten, tupakointi

1. Nimi ja luokka:
2. Syntymäaika:
3. Missä ja milloin rikkomus on tapahtunut ja kuka opettaja siitä on raportoinut?
4. Huoltajien nimet ja puhelinnumerot:
5. Tietävätkö vanhempasi, että tupakoit/käytät nuuskaa? Mitä mieltä he ovat siitä?
6. Tupakkalain lyhyt kertaus
7. Kauanko olet tupakoinut/käyttänyt nuuskaa?
8. Paljonko tupakoit/käytät nuuskaa viikossa?
9. Mistä saat tupakkaa/nuuskaa?
10. Haluaisitko saada apua tupakoinnin/nuuskan käytön lopettamiseen?
11. Koulun sääntöjen kertaus

Muistilista opettajalle:

Kohta 2: Merkitse huolellisesti! Jos oppilas on ollut rikkomuksen aikana yli 15-vuotias, hän on rikosoikeudellisesti täysi-ikäinen.

Kohta 6: Tupakkalain mukaan koulualue on savuton (koskee kaikkia). Lisäksi tupakkatuotteiden hallussapito on kielletty alaikäisiltä.

Kohdat 7-8: Pyri löytämään myönteisiä seikkoja, kuten esim. ”Jos tupakoit niin vähän, voit yhtä hyvin lopettaa...” Jos oppilas tupakoi paljon, voi laskea, paljonko rahaa tupakkaan kuluu vuodessa jne.

Kohta 9: Anna oppilaan kertoa, jos hän haluaa. Älä painosta kertomaan nimeä, mutta merkitse nimi muistiin, jos se tulee esiin. Kerro lisäksi oppilaalle, että tupakkatuotteiden myynnistä ja luovuttamisesta alaikäisille seuraa uuden tupakkalain mukaan melko kovat rangaistukset.

Kohta 10: Jos oppilas ilmoittaa haluavansa apua tupakoinnin/nuuskan käytön lopettamiseen, voidaan tarjota ajan järjestämistä kouluterveydenhoitajan tai koulukuraattorin vastaanotolle.

Kohta 11: Koulun säännöt tupakkatuotteiden käytön suhteen.

	Toimenpiteet tupakan käytön yhteydessä
Ensimmäinen kerta	Keskustelu rehtorin ja vanhempien kanssa
Toinen kerta	Kasvatuskeskustelu tupakkavastaavan/luokanvalvojan kanssa
Kolmas kerta	Oppilaan ollessa alle 15-vuotias tehdään lastensuojeluilmoitus. Oppilaan ollessa yli 15-vuotias tehdään tutkintapyyntö poliisille.
Neljäs kerta	Toistetaan kohta 3 jne.